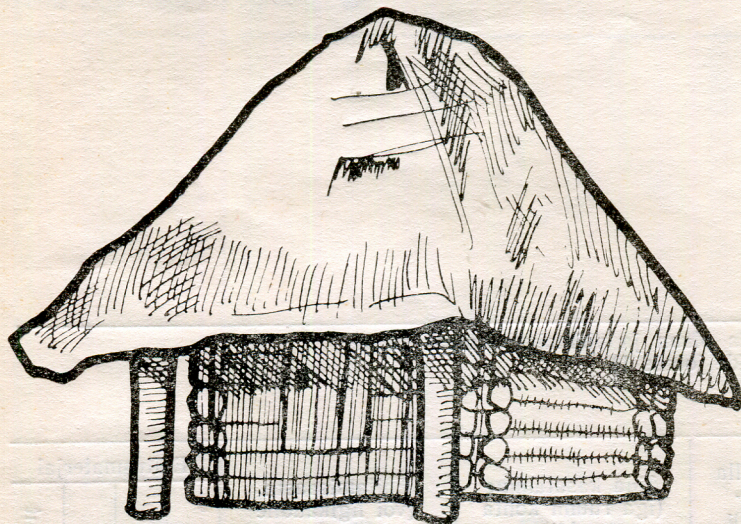

Nr. _____

Rajoon _____

Külanõukogu _____

Kolhoos _____

Sovhoos _____

End. kihelkond _____

Vald _____

Küla _____

Asundus _____

Talu _____

KÜSIMUSLEHT NR. 135

Panipaigad ja suvekambrid II

Saabumise kuupäev _____
(täidetakse muuseumis)

Andmete koguja _____

Kui andmeid saadab kooliõpilane, siis märkida õpilase vanus ja klass.

Kooli nimi _____

Juhendava õpetaja nimi _____

Lugupeetud kaastöölised! Käesolevaga pöördume Teie poole palvega saata täiendavaid andmeid oma ümbruskonna talude vanemate kõrvalhoonete ja ainult suviti elamiseks kasutatavate või kasutatud ruumide (suvekambrid) kohta.

Tänuväärne oleks, kui Te saaksite saata andmeid oma kodukoha vanimatest teadaolevatest taluhoonete kompleksi kuulunud aitadest. Kui aida täpset ehitamisega ei saa kindlaks määrata, võib selle anda ligikaudselt. Kasutades kohalike eakamate elanike abi ja tuginedes nende mälestustele on sageli võimalik saada teateid väga ammu ehitatud, nüüd juba hävinenud aitade kohta. Iga teadeteandja kohta palume kirja panna järgmised andmed: ees- ja perekonnanimi, vanus, elukoht.

1. a) Millised aida nimetused on Teie kodukohas tuntud (näiteks ait, hoone, kammer)?

b) Kuidas oli Teie ümbruskonnas kombeks aitu ehitada (iga ait eraldi hoonena, kaks aita ühise katuse alla, kolm aita ühise katuse alla, rohkem kui kolm aita ühise katuse alla)?

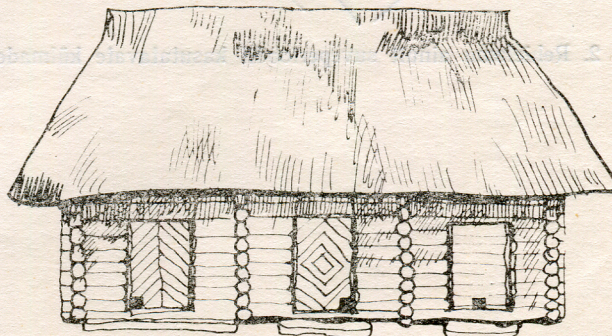
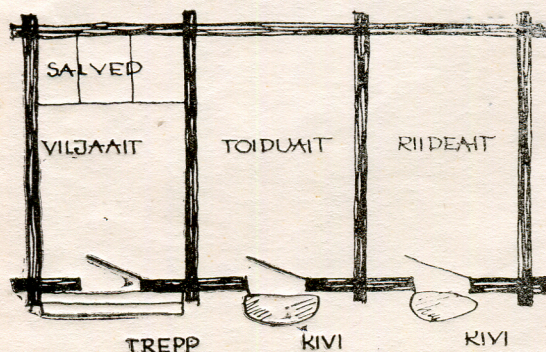
c) Millised eriotstarbelised aidad ehitati ühise katuse alla, millised eraldi hoonena (näiteks riideait)?

2. Kas Teie kodukohas leidub või leidis varemalt otsasissekäiguga aitu (nagu näidatud joon. lk. I)? Kus külas, millises talus selline ait asub (asus), millal on (oli) ehitatud, milleks kasutati (näiteks riideaidana)?

3. Uhe talu vanade aitade plaan ja kirjeldus.

Kui talul on (oli) mitu eraldi asuvat aita, joonistada kõigi aitade plaan eraldi. Plaanile märkida aitade nimetused. Kui ait on (oli) ehitatud ühise katuse alla elamuga, teiste aitade või muude kõrvalhoonetega, kirjutada iga ruumi juurde selle kohalik nimetus (näiteks tall jne.). Märkida plaanile ka iga aida kohta eraldi, kas aidaukse ees on trepp või kivi. Võimaluse korral märkida plaanile ka iga aida pikkus ja laius (meetrites või ka sammudes). Aida plaanile märkida ka salvede asukoht.

Näide:

Joonis 1.

Siia palume joonistada aida plaan ja võimaluse korral vaade
(näide joonis 1)

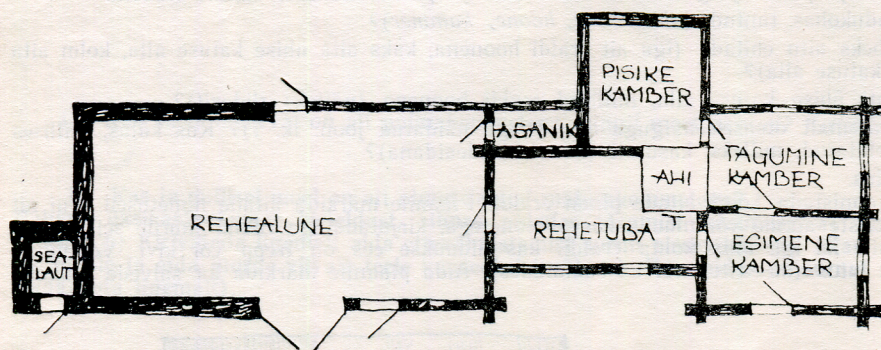
Aida asukoht kihelkond, küla, talu. Aidaruumide arv talus	Selle talu üldsuurus (ha) sellest põldu (ha)	Ühise katuse alla ehitatud aida- ruumide loetelu ja nimetus	Aida kasutamine (iga ruumi kohta eraldi)	Ehitamisaasta (või ligikaudne aeg)	Ehitusmaterjal			
					seinad	lagi	katust	vundament
Näide: Helme Metsaküla Nahkamiku t. 3 aidaruumi	35 ha, 20 ha	viljaait toiduait riideait	hoiti vilja hoiti toiduaineid (liha, jahu) hoiti riideid, magati suvel	1882 1882 1892	palk	poolpalk	sindel	lahtised maakivid

4. Suvekambrid ja aidad suvise eluruumina.

Kas mõnes Teie ümbruskonna majapidamises leidub ruume, milles polnud küttekollet ja mida kasutati suvise elu- (maga-
mis-)ruumina? Kas need on ehitatud elamu (rehielamu) juurde (vt. näide joonis 2) või mõne kõrvalhoonega (näiteks saun)
ühe katuse alla? Kirjeldada ligemalt nende kasutamist, sisustust, nimetust ja ehitamisaega.

Palume joonistada ka suvekambri skemaatiline plaan.

Näide:

Joonis 2. Rehielamu ainult suveperioodil kasutatavate külmade kambritega. Muhu.

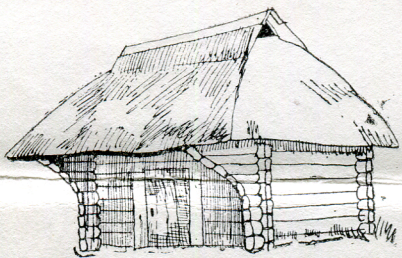
a) Kas mõnes Teie ümbruskonna majapidamises kasutatakse käesoleval ajal aita suvise magamisruumina? Kirjeldada ligemalt (millises majapidamises ja kes seda teeb) üldiselt ja võimaluse korral mõnes konkreetses talus.

b) Kirjeldada aida osatähtsust eluruumina varajasemal ajal.

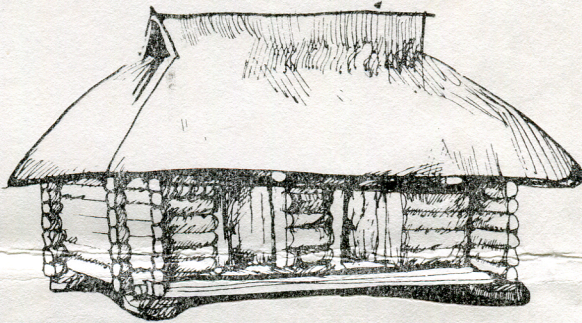
Kui kaua aega tagasi oli aidas **magamine** Teie ümbruskonnas rohkem levinud? Kes seal magas? Kõik tütarlapsed, peretütred, teenijad? Kas magati aidalakas? Kirjeldada, millised olid magamisasemed aidas ja kas need olid seal pidevalt või viidi sinna ainult suvel? Millist mööblit leidus veel suvises magamisaidas? Kuidas nimetati kommet, mille kohaselt noormehed aidas magavaid tütarlapse külastasid (**lipsul-, latsis-, ehalkäimine**)? Kirjeldada ligemalt ehalkäimist ja sellega seoses levinud kombeid. (Näiteks, mida on tehtud siis, kui neiud noormehi aita sisse ei lasknud?).

c) Kas aita on kasutatud suvel söömiskohana? Mis ajal? Millises talus?

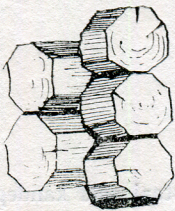
d) Kas mäletatakse, et vanasti tütarlapsed on kogunenud aita käsitööt tegemiseks? Millal, mis puhul, milleks, kes ja kus külas?

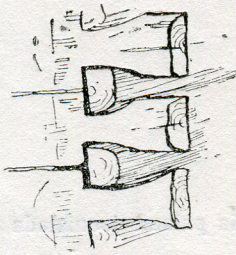
Joon. 3. Räästaaluste kandenukadega ait.
Paide.

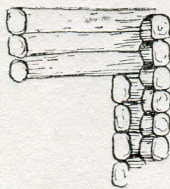
Joon. 4. Esiküljele ulatuvate otsaseintega ait.
Rõuge.

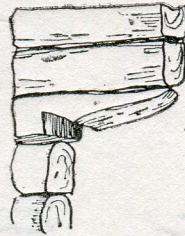
Joon. 5. Kuuekandilise
otsaga nurk aidal.
Räpina.

Joon. 6. Aida nurk. Tori.

Joon. 7. Aida
kandenurk.
Laiuse.

Joon. 8. Aida kande-
nurk. Mustjala.

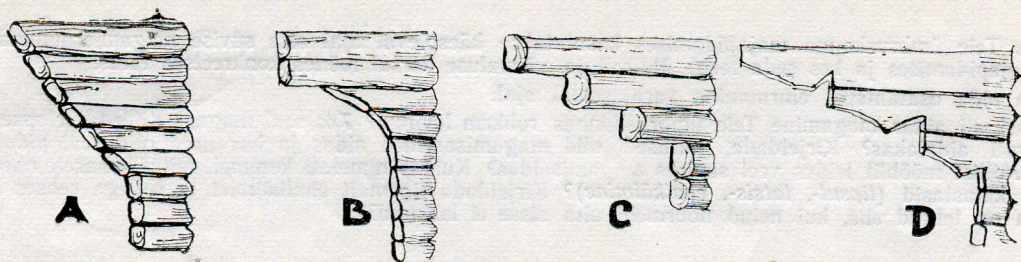
5. Kas Teie ümbruskonnas leidub aitu:

a) etteulatuvate otsaseintega nagu joon. 4

b) kuuekandilise nurgakonstruktsiooniga nagu joon. 5

c) joonisel 6 kujutatud nurgaga

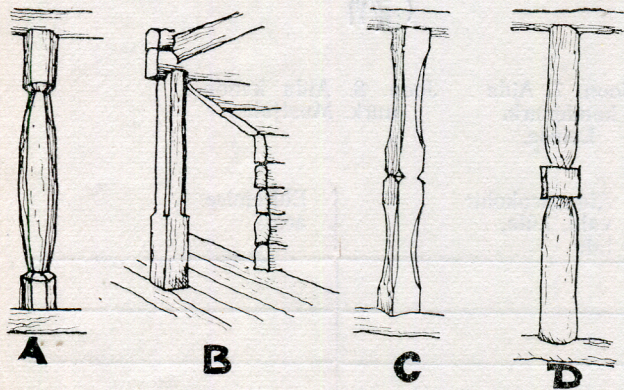
[illegible]

Joon. 9. Aida kandenurki: A — Karula, B — Kihelkonna, C — Kuusalu, D — Nissi (siselõigetega).

6. Siia leheküljele palume joonistada aitude kandenurki. Jälgida, kas kandenurgad on sirge (nagu joon. 9 A), kaarja (nagu joon. 9 B) või astmelise (nagu joon. 9 C) äärejoonega.

Eriti palume saata andmeid siselõigetega kandenurkade kohta (joon. 8, joon. 9 D). Igale kandenurga joonisele või kirjeldusele lisada andmed (vald, küla, talu, ehitamisaasta).

Siia palume joonistada aida räästaaluseid kandeposte.

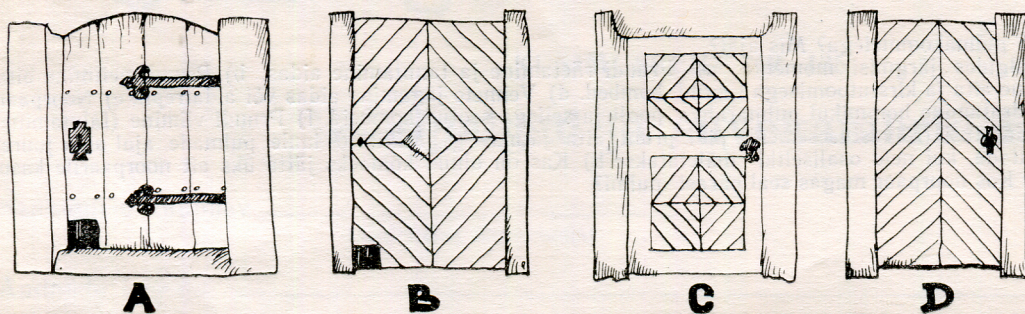
Joon. 10. Aida räästaaluseid kandeposte. A. Halliste, B — Häädemeeste, C — Hageri, D — Halliste

7. Andmeid räästaaluste kandepostidega aitade kohta

Kas kandepostid on (olid) lihtsad ümarpalgid, neljakandiliseks tahatud või on (oli) neile antud eriline kuju (joon. 10 A, B, C, D)

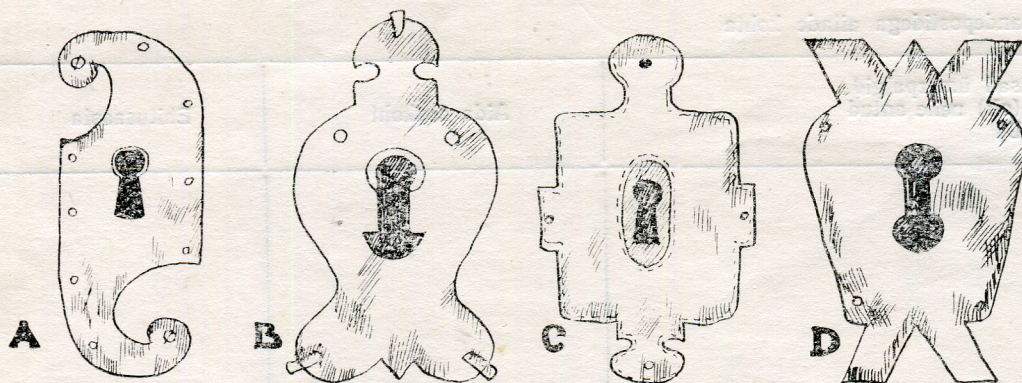
Aida asukoht

Ehitusaasta

Joon. 11. Aidauksi: A. Kihelkonna, B — Laiuse, C, D — Muhu.

8. Siia leheküljele palume joonistada aidauksi, aidaste metallhingi ja lukuplaate. Uste joonisele palume ära märkida, kas uks on vooderdatud. Vooderdatud ustel näidata voodrilaudade muustriline paigutus (vt. 11, B, C, D). Kui ukseid on värvitud, märkida ka värv. Loodame, et saate lisada andmeid ja jooniseid ka aidaukse metallhingede (vt. joon. 11, A) ja aidaukse lukuplaatide (vt. A, B, C, D, joon. 12) kohta. Iga joonise juurde palume märkida, kus asub see ait, millise detaili te olete joonistanud, samuti võimaluse korral aida ehitamise aeg.

Joon. 12. Aidaukse lukuaugu plaate: A — Türi, B — Karja, C — Muhu, D — Kodavere.

9. Kas Teie ümbruskonnas leidub (leidus) kiviseintega taluaitu? Kas need on (olid) ehitatud maa- või päekivist? Millises talus need asuvad (asusid), mis otstarbeks kasutatakse (kasutati) (näiteks toiduait)? Millal on ehitatud?

10. Kas leidub (on leidunud) rehielamu juurde ehitatud aitu? Mõnel pool on ait asunud rehealuse otsas. Kas ka Teie ümbruskonnas ja millises majapidamises on selle kohta andmeid (aida ehitamisaeg)?

11. Kas ait on olnud seotud pulmakommetega? Mis ajal? Palume kirjeldada pikemalt, jälgides järgmisi momente: a) Pruudi riietamine ja tanutamine aidas. b) Pruudi peitmine aita. c) Pruudi kaasavarakirstu toomine aita ja kirstutoomisega seotud kombed. d) Veimete jagamine aidas või aidatrepil. e) Noorpaari aseme tegemine aita, noorpaari äratamine hommikul pulmarahva poolt ja sellega seotud kombeid. f) Pruudi viimine (talutamine) aita peigmehe kodu. Milliseid kingitusi (rõivastusesemeid) pidi pruut aita jätma? g) Milliseid laule pulmade ajal aida juures lauldi? Palume laulud üles kirjutada, kui neid osaliseltki mäletatakse. h) Kas on olnud kombeks jätta üks ait noorpaarile kasutada? Kuidas seda aita nimetati? Kas noorpaar magas seal pärast pulmi?

12. Kas ka tänapäeval on ait pulmakommetega mingil moel seotud? Kirjeldada ligemalt.

13. Kas ja millisel moel on ait olnud seotud matusekommetega? Palume üksikasjalikumalt kirjeldust, silmas pidades järgmisi küsimusi: a) Kas surnu on viidud aita? Kas seda tehakse ka praegu? b) Kirjeldada ligemalt aida ettevalmistamist surnu sisseviimiseks (Kas aida juurde on sel puhul pandud kuuski, aida põrandale ja aida juurde viivale teele kuuseoksi jne?), c) Kas aidas on surnut viimasel õhtul enne matuseid valvatud? (Kirjeldada seda ligemalt).